

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

**2024/3--SON
ILOVA TO'PLAM**

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

A.Xojimatov	
Globalashuv sharoitida musiqiy qadriyatlarining estetik ta'sirchanligining o'zgarib borishi va qadrsizlanishi jarayoni.....	442
B.S.Sobirov	
Aktorlik faoliyatini shakllantirishda aktyorlik san'ati xususiyatlari	448
D.A.Yuldasheva	
Yangi O'zbekiston sharoitida madaniyat va san'at sohasi rivojining takomillashuvi	451
I.I.Qirg'izov	
Nomoddiy madaniy meros tarkibiga kirgan shashmaqom janiriga aksiologik munosabatning yuksalishi	455
I.T.Yuldashev	
Jamiyat ma'naviy yangilanishi jarayonida miniatyura san'atining o'rni va ahamiyati	459
L.E.Tursunova	
Yangi O'zbekistonda yoshlar estetik madaniyatini milliy musiqa tarbiyasi asosida rivojlantirish vazifalari	462
M.Achildiyeva	
O'zbek musiqa san'ati rivojining tarixiy takomil bosqichlari va yo'llari	468
N.X.Djalalova	
Musiqiy madaniyat-yoshlar estetik tafakkurini yuksaltirishda muhim omillardan biri sifatida	473
N.R.Mansurova	
Raqamli texnologiyalar vositasida talabalarda milliy musiqiy merosni asrashga doir bilimlarini rivojlantirishning texnologik asoslari	478
O.R.Soliyev	
Barokko davrida san'atning o'ziga xosligi	488
R.A.Orziboyev	
Milliy musiqamizga doir Markaziy Osiyo mutafakkirlarining asarlari tahlili	491
R.J.Soxibov	
Naqqoshlikda kompozitsiya va uning qo'llanilishi	495
A.B.Sulaymanova	
The importance of modern innovative pedagogical technologies in teaching engineering graphics	500
U.T.Isakov	
O'zbek xalqi musiqa madaniyatining milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan o'zaro aloqadorligi	503
Z.A.Boboyeva	
Yoshlarning badiiy tasavvuri va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishda tasviriy san'atning o'rni	508
J.Sh.Muydinov	
O'quvchilar ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishda musiqa mashg'ulotlarining ahamiyati	511
N.M.Madaminov	
Oliy ta'lim tizimida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetentsiyasini rivojlantirishning ahamiyati	515
M.T.Yunusaliyev	
Akvarel texnikasida noan'anaviy yondashuv	518
D.Q.Oxunova, S.Sh.Hakimova	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy bilimlarni kognitiv idrok etish kompetensiyalarini rivojlantirishning zamonaviy texnologiya va metodlari	524
D.K.Rafikova	
O'quvchilarni kasbga yo'naltrishning pedagogik zaruriyati.....	528
S.H.Mamajonov	
Amir Temur mohir strategik.....	533
D.M.Xolikova	
Talabalarda innovatsion fikrlash ko'nikmalarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	536
O.S.Usmonova	
1-sinf o'quvchilarini mnemotexnika yordamida chiroyli yozishga o'rgatish	544



UO'K: 7.01+78.01+316.752

O'ZBEK XALQI MUSIQA MADANIYATINING MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLAR BILAN O'ZARO ALOQADORLIGI**ВЗАИМОСВЯЗЬ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ УЗБЕКСКОГО НАРОДА С НАЦИОНАЛЬНЫМИ И ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ ЦЕННОСТЯМИ****INTERACTION OF MUSICAL CULTURE OF THE UZBEK PEOPLE WITH NATIONAL AND UNIVERSAL VALUES**

Isakov Ulug'bek Tuxtasinovich 
Farg'ona davlat universiteti, o'qituvchi

Annotatsiya

Mazkur maqolada o'zbek xalqining musiqa madaniyati milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan chuqur chambarchas bog'liqligi, madaniy ifoda va inson tajribasining o'zaro bog'liqligini aks ettirish shuningdek o'zbek musiqasi o'zbek xalqining o'ziga xos tarixi, an'analari va madaniy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan milliy o'zlik va merosning kuchli ifodasi bo'lib xizmat qilishi haqida haqida so'z boradi.

Аннотация

В данной статье говорится о глубокой взаимосвязи музыкальной культуры узбекского народа с национальными и общечеловеческими ценностями, о взаимосвязи культурного самовыражения и человеческого опыта, а также о том, что узбекская музыка служит мощным выражением национального самосознания и наследия, воплощающим в себе уникальную историю, традиции и культурные ценности узбекского народа.

Abstract

This article will talk about the deep connection of the musical culture of the Uzbek people with national and universal values, the reflection of cultural expression and the interdependence of human experience, as well as the fact that Uzbek music serves as a strong expression of national identity and heritage, which embodies the unique history, traditions and cultural values of the Uzbek people.

Kalit so'zlar: musiqa, go'zallik, madaniy qadriyatlar, kuy, ritm, umuminsoniy, adabiyot, g'urur, iftihor, millat, meros, dahidorlik, tarbiya, san'at.

Ключевые слова: музыка, красота, культурные ценности, мелодия, ритм, универсальность, литература, гордость, ифтихор, национальность, наследие, гений, воспитание, искусство.

Key words: music, beauty, cultural values, melody, rhythm, universal, literature, pride, iftihor, nationality, heritage, genius, upbringing, art.

KIRISH

Musiqa madaniyati insoniy ma'no va qadriyatlar tashuvchisi sifatida, musiqa ta'limi musiqani tushunish vositasi sifatida, musiqiy tarbiya esa shaxslarni ijodiy faoliyatga jalb qilish mexanizmlari sifatida ushbu muammoni hal qilish uchun katta resurslarni taklif etadi. Musiqaning o'ziga xos funksiyalari axloqiy-estetik, kommunikativ-dialog, evristik va badiiy-ijodiy funksiyalari uni dunyoqarashni shakllantirishda ayniqsa samarali qiladi.

Musiqa axloqiy va estetik qadriyatlarni o'zida mujassam etgan bo'lib, odamlar bu qadriyatlarni o'rganish va o'zlashtirishlari mumkin bo'lgan vositani ta'minlaydi. Musiqa bilan shug'ullanish go'zallik, uyg'unlik va axloqiy yaxlitlik tuyg'ularini rivojlantirishga yordam beradi, har tomonlama va axloqiy jihatdan asoslangan dunyoqarashni shakllantirishga yordam beradi. Musiqa muloqotni osonlashtiradi, odamlarga boshqalar bilan bog'lanish va turli nuqtai nazarlarni tushunish imkonini beradi. Ushbu funktsiya hamdardlik, bag'rikenglik va o'zaro hurmatni, globallashtirgan dunyoning murakkabliklarida harakat qilish uchun muhim fazilatlarini targ'ib qiladi.

Musiqa qiziqish va intellektual izlanishlarni rag'batlantiradi, odamlarni bilim va tushunishni izlashga undaydi. Musiqa orqali odamlar tanqidiy fikrlash va innovatsion muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradigan evristik faoliyat bilan shug'ullanishlari mumkin. Musiqa badiiy ifoda

va ijodiy ijod uchun platforma bo'lib, shaxslarga o'z ijodiy salohiyatini o'rganish va ro'yobga chiqarish imkonini beradi. Musiqiy kontekstda badiiy va ijodiy faoliyatda ishtirok etish kognitiv qobiliyatlarni, ijodkorlikni va umumiy shaxsiy rivojlanishni oshiradi.

Musiqqa madaniyati orqali ijobiy dunyoqarashni shakllantirish globallashuv va global inqiroz tufayli yuzaga kelgan muammolarni hal qilishda kuchli yondashuvni taklif etadi. Musiqaning o'ziga xos funksiyalaridan foydalanish va qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratish orqali shaxslar madaniy jihatdan xilma-xil dunyoda uyg'un yashash uchun zarur bo'lgan hamdardlik, ijodkorlik va axloqiy yaxlitlikni rivojlantirishlari mumkin. Ushbu tavsiyalarni amalga oshirish insonparvarlik dunyoqarashini shakllantirishga yordam beradi, ijtimoiy totuvlik va shaxsiy hayotni qondirishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

O'zbek xalqining musiqqa madaniyati milliy va umuminsoniy qadriyatlar bilan chuqur chambarchas bog'liq bo'lib, madaniy ifoda va inson tajribasining o'zaro bog'liqligini aks ettiradi. O'zbek musiqasi o'zbek xalqining o'ziga xos tarixi, an'analari va madaniy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan milliy o'zlik va merosning kuchli ifodasi bo'lib xizmat qiladi. O'zbek musiqasi o'zining kuy, ritm va so'zlari orqali O'zbekiston manzaralarining go'zalligini, madaniy gobelenlarining boyligini, xalqining matonatini tarannum etib, o'zbekistonliklarda faxr-iftixor, daxldorlik va madaniy davomiylik tuyg'ularini tarbiyalaydi.

O'zbek musiqasi chindan ham o'zbek xalqining o'ziga xos tarixi, an'analari va madaniy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan milliy o'zlik va merosning kuchli ifodasi bo'lib xizmat qiladi. Badiiy adabiyotimizda milliy musiqqa va san'at rivojida turli millat vakillarining respublika ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-madaniy hayotiga qo'shayotgan hissasini asarlarda yoritish muayyan natijani ta'minlaydi.

O'zbek musiqasi O'zbekiston landshaftlari, madaniy merosi va an'alarining o'ziga xosligi va go'zalligini tarannum etadi. O'zbek musiqasi o'zining ohanglari, ritmi va matni orqali O'zbekistonning manzaralari, ohanglari va ruhini uyg'otadi, o'zbeklarda o'z vataniga g'urur va iftixor tuyg'ularini uyg'otadi. "... adabiyot, san'at va madaniyat yashasa, millat va xalq, butun insoniyat bezavol yashaydi".

O'zbek musiqasi o'zbek madaniy merosini asrab-avaylash va avlodan-avlodga yetkazishda muhim rol o'ynaydi. O'zbek musiqasi an'anaviy musiqqa uslublari, cholg'u asboblari va ijro texnikasini namoyish etish orqali o'zbek madaniy an'alarining davomiyligi va hayotiyligini ta'minlaydi, ularni zamon va modernizatsiya eroziyasidan saqlaydi.

O'zbek musiqasida o'zbek xalqining madaniy qadriyatlari va odob-axloqi, jumladan, mehmondo'stlik, keksalarga hurmat va an'analarga ehtirom tuyg'ulari aks ettiriladi va targ'ib qilinadi. O'zbek musiqasi o'zining lirik mazmuni va tematik unsurlari orqali tinglovchilarda o'zbek jamiyatini ta'minlovchi axloqiy va axloqiy tamoyillarga chuqur hurmat hissini uyg'otadi, umumiy madaniy o'ziga xoslik va hamjihatlik tuyg'usini uyg'otadi.

O'zbek musiqasi ko'pincha o'zbek xalqining tarixiy sinovlar va qiyinchiliklarga chidamliligi va qudratini aks ettiradi. O'zbek musiqasi matonat, mardlik va matonat mavzulari orqali o'zbek xalqining bukilmas ruhi va azmu shijoatini tarannum etadi, tinglovchilarda g'urur va iftixor uyg'otadi.

O'zbek musiqasi turli millat va mintaqalardagi odamlarni birlashtiruvchi kuch bo'lib xizmat qiladi. O'zbek musiqasi jamoat tomoshalari, bayram tadbirlari yoki madaniy tadbirlar orqalimi, o'zbeklar o'rtasida hamjihatlik, hamjihatlik va o'zaro hurmat tuyg'ularini uyg'otadi, ijtimoiy rishtalarni mustahkamlaydi va milliy o'ziga xoslikni mustahkamlaydi. O'zbek musiqasi o'zbek xalqining o'ziga xos tarixi, an'analari va madaniy qadriyatlarini tarannum etuvchi milliy o'zlik va merosning kuchli ifodasi bo'lib xizmat qiladi. O'zbek musiqasi o'zining ohangi, ritmi va matni orqali O'zbekiston manzaralari go'zalligini, madaniy gobelenlarini, xalqining matonatini tarannum etadi, o'zbeklarda chuqur g'urur, iftixor, daxldorlik va madaniy davomiylik tuyg'ularini singdiradi. "Har bir xalqning madaniy taraqqiyotida musiqqa san'atining roli muhim bo'lib, an'anaviy musiqqa va qo'shiqlarni, ajdodlardan meros bo'lib qolgan cholg'u asboblarni, kuy va taronalarni asrab-avaylash, kelajak avlodga yetkazish azaldan dolzarb vazifa bo'lib kelgan. Jahonda yaratilgan musiqqa madaniyati namunalarini kishilarning ruhiy ma'naviy kayfiyatini ko'tarish bilan birga, xalq orzu-istaklarini ifodalab, kelajakka ishonch bilan qarash, ajdodlar merosini asrab-avaylash tendentsiyalarini kuchaytiradi. Dunyo xalqlarining asrlar davomida shakllangan bayram va tantanali kunlari musiqqa va qo'shiq tadbirlarisiz, namoyishlarsiz o'tmaydi. Bu esa yozilmagan qonunga aylanib qolgan".

NATIJA VA MUHOKAMA

PEDAGOGIKA

O'zbek musiqasi haqiqatan ham o'zbeklar qalbida alohida o'rin tutadi va turli millat vakillarini birlashtiruvchi qudratli kuch bo'lib xizmat qiladi. Uning jo'shqin ohanglari, boy ritmlari, she'riy so'zlari nafaqat o'zbeklar, balki turli millat va mintaqa vakillariga ham manzur bo'ladi. Ommaviy chiqishlar, bayram tadbirlari va madaniy tadbirlar orqali o'zbek musiqasi o'z tinglovchilarida birdamlik, hamjihatlik va o'zaro hurmatni uyg'otadigan umumiy tajribani yaratadi. Qolaversa, o'zbek musiqasi xalqning o'ziga xosligi va merosining teran ifodasi bo'lib xizmat qiladi. U o'zbek xalqining o'ziga xos tarixi, an'analari va madaniy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan holda, uning mustahkamligi va madaniy boyligini nishonlaydi. O'zbek musiqasi an'anaviy xalq kuylari yoki zamonaviy kompozitsiyalari orqalimi, O'zbekiston manzaralarining go'zalligiga, madaniy gobelenlarining rang-barangligiga, xalqning qudratiga ehtirom ko'rsatadi.

O'zbek musiqasi chuqur iftixor, daxldorlik va madaniy davomiylik tuyg'ularini uyg'otib, o'zbeklarning milliy o'ziga xosligini shakllantirish va mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. U ilhom manbai va jamoaviy xotira bo'lib xizmat qiladi, ularning ildizlarini eslatadi va ularni umumiy meros bilan bog'laydi. Aslini olganda, o'zbek musiqasi nafaqat zavqlantiradi, balki tarbiyalaydi, kuch beradi, birlashtiradi. Bu madaniy diplomatiya uchun kuchli vosita bo'lib, o'zbek hamjamiyatini bir-biriga bog'lab turuvchi rishtalarni mustahkamlab, turli millatga mansub odamlar o'rtasida o'zaro tushunish va qadrlashni kuchaytiradi.

O'zbek madaniyatida mehmondo'stlik va saxovatpeshalik qadrlanadi va bu mavzular ko'pincha o'zbek musiqasida o'z aksini topgan. Qo'shiqlar mehmonlarni samimiylik va mehmondo'stlik bilan kutib olish an'anasini ulug'lashi, o'zbek jamiyatida saxovat, mehr-oqibat va hamjihatlik muhimligini ta'kidlashi mumkin. O'zbek madaniyatida kattalarga hurmat va urf-odatlar asosiy qadriyat bo'lib, o'zbek musiqasi keksa avlod donishmandligi, tajribasi va hissalarini ulug'lovchi lirik iboralar va musiqiy motivlar orqali bu qadriyatlarni e'zozlaydi. Avlodlardan o'tib kelayotgan madaniy merosni ulug'lash orqali o'zbek musiqasi an'analarni e'zozlash va asrab-avaylash muhimligini kuchaytiradi. Zero, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev: "Madaniyat va san'at rivojlansa- jamiyat rivojlanadi", deb ta'kidlagan edilar.

O'zbek musiqasida so'fiylik an'analari va ma'naviy e'tiqodlaridan ilhom olib, ma'naviyat, tasavvuf va botiniy tafakkur mavzulari tez-tez o'rganiladi. O'zbek madaniyati borliq sirlarini o'rganish va transsendensiyaga intilish orqali tinglovchilarni umuminsoniy ma'naviy haqiqat va kechinmalar bilan bog'lab, chuqur ma'naviy ong va ilohiyga hurmat-ehtirom uyg'otadi. Darhaqiqat, so'fiylik an'analari va ma'naviy e'tiqodlaridan chuqur ta'sirlangan o'zbek musiqasi ma'naviyat, tasavvuf, botiniy tafakkur mavzulariga chuqur kirib boradi. O'zbek madaniyati ko'p asrlik donolik va yuksaklikka intilishdan kelib chiqib, tinglovchilarni umuminsoniy ma'naviy haqiqat va kechinmalar bilan bog'lashga intiladigan kuy va qo'shiqlardan iborat gobelen to'qiydi.

O'zbek musiqasi murakkab ritmlar va qalbni to'lqinlantiruvchi ohanglar orqali tinglovchilarni o'z-o'zini kashf qilish va ma'rifat sari yetaklovchi vosita bo'lib, o'z-o'zini tafakkur va tafakkurga yo'naltiradi. Lirika ko'pincha borliq tabiati, ichki tinchlikka intilish va barcha mavjudotlarning o'zaro bog'liqligi haqida chuqur ma'lumot beradi. O'zbek musiqasi an'anaviy so'fiy qo'shiqlari, bag'ishlov qo'shiqlari yoki zamonaviy qo'shiqlar orqali tinglovchilarni o'z ongini chuqur o'rganishga va ilohiylik bilan yanada chuqurroq aloqa o'rnatishga chorlaydi. Qolaversa, o'zbek musiqasi kundalik hayotda chuqur ma'naviy ongni, muqaddaslikka ehtiromni tarbiyalaydi. U tinglovchilarni moddiy dunyodan tashqariga qarashga va ma'naviy sohada ma'no izlashga undaydi, borliq sirlariga qo'rquv va hayrat tuyg'usini uyg'otadi. Tinglovchilar o'zbek musiqasining bebaho go'zalligiga sho'ng'ish orqali musiqaning qalbni ko'tarib, ruhini uyg'otuvchi yuksak qudratini eslatib turadi.

O'zbek musiqasi mohiyatan ma'naviy uyg'onish va ma'rifat yo'li bo'lib xizmat qiladi, tinglovchilarni botiniy o'zgarish va o'z-o'zini kashf qilish sayohatiga chorlaydi. O'zbek madaniyati tasavvuf va ma'naviyatni o'rganish orqali o'z tinglovchilarida ilohiyga chuqur hurmat va barcha narsalarning o'zaro bog'liqligini chuqur qadrlash tuyg'ularini singdiradi. O'zbekiston ko'p madaniyatli va ko'p millatli davlat bo'lib, o'zbek musiqasi bu xilma-xillikni turli musiqiy uslublar, janrlar va ta'sirlarning uyg'unligi orqali aks ettiradi. Turli xillikni nishonlash va madaniy almashinuvni rag'batlantirish orqali o'zbek musiqasi madaniy va etnik farqlardan qat'i nazar, barcha odamlarning umumiy insoniyligi va o'zaro bog'liqligini ta'kidlab, xilma-xillikda birlik tuyg'usini uyg'otadi.

O'zbek musiqasi haqiqatan ham chuqur ma'naviy-madaniy ahamiyatga ega bo'lib, uning botiniy izlanish va ilohiylik bilan bog'lanish uchun o'tkazgich bo'lib xizmat qiladi. U tasavvuf va ma'naviyatga asoslangan bo'lib, tinglovchilarga o'z-o'zini anglash va ma'rifat sari yo'naltiruvchi

o'zgaruvchan sayohatni taklif etadi. Bu boy musiqiy an'ana O'zbekistonning ko'p madaniyatli gobelenini aks ettiradi, turli uslublar, janrlar va ta'sirlarni uyg'unlashtirib, madaniy xilma-xillikning uyg'un simfoniyasini yaratadi.

O'zbek musiqasi o'zining kuy va ritmlari orqali insoniyatning o'zaro bog'liqligini tarannum etadi, madaniy va etnik chegaralarni chetlab o'tib, rang-baranglik muhitida birlikni mustahkamlaydi. Bu madaniy almashinuv go'zalligidan dalolat beradi, turli millat vakillari o'rtasida muloqot va tushunishni rag'batlantiradi. O'zbek musiqasi o'z mohiyatiga ko'ra, tinglovchilar bilan ma'naviy darajada aks-sado berib, jamoaviy mansublik va hamjihatlik tuyg'ularini tarbiyalovchi umuminsoniy ifoda tilini o'zida mujassam etgan.

O'zbek musiqasi o'z zamirida quvonch, qayg'u, muhabbat va sog'inch tuyg'ularini uyg'otish uchun madaniy chegaralarni chetlab o'tib, umuminsoniy tuyg'u va kechinmalarni qamrab oladi. O'zbek musiqasi o'zining hissiy teranligi va rezonansi orqali umuminsoniy holat haqida gapiradi, madaniyat va jamiyatlarda hamdardlik, hamdardlik va tushunishni rivojlantiradi.

O'zbek musiqasi o'zining chuqur hissiy teranligi tufayli turli millat va madaniyatga mansub kishilar bilan jaranglash qobiliyatiga ega. Uning ohanglari va so'zlari quvonch, qayg'u, muhabbat va sog'inish kabi umuminsoniy tuyg'ularni qamrab oladi va madaniy chegaralardan oshib ketadigan umumiy tajriba yaratadi. Bunday chuqur his-tuyg'ularni uyg'otish qobiliyati odamlar o'rtasidagi aloqalarni rivojlantiradi, turli jamiyatlarda hamdardlik, hamdardlik va tushunishni rivojlantiradi.

O'zbek xalqining musiqa madaniyati ham milliy, ham umuminsoniy qadriyatlardan chuqur ildiz otib, madaniy o'ziga xoslik, meros va umuminsoniylikning kuchli ifodasi bo'lib xizmat qiladi. O'zbek musiqasi mehmondo'stlik, an'analarga hurmat, ma'naviyat, xilma-xillik va umumbashariy insoniy tuyg'ularni nishonlash orqali madaniy tafovutlarni birlashtiradi, o'zaro hamjihatlikni mustahkamlaydi, insoniyat madaniyati va ifodasini boyitadi.

O'zbek musiqasi ham milliy o'zlikni, ham umuminsoniy qadriyatlarning kuchli ifodasi bo'lib xizmat qiladi. Mehmondo'stlik, urf-odatlariga hurmat, ma'naviyat va rang-baranglikni nishonlash orqali u o'zbek xalqining boy madaniy gobelenini o'zida mujassamlashtirib, kengroq insoniy tajribalarni aks ettiradi. O'zbek musiqasi ana shu umumbashariy mavzularni qamrab olgan holda, odamlarni madaniy tafovutlar bo'ylab birlashtiruvchi, o'zaro hamjihatlikni rag'batlantiradigan va umuminsoniy tajribani boyituvchi ko'priikka aylanadi. Uning bunday teran mazmunli xabarlarini kuy va ritm orqali yetkaza olishi musiqaning odamlarni yaqinlashtirish va umumiy insoniylik tuyg'usini tarbiyalashda o'zgartiruvchi kuchini yaqqol ko'rsatadi.

Ko'pincha insoniyatning umumbashariy tili sifatida e'tirof etilgan musiqa O'zbekiston madaniyatida alohida o'rin tutadi. Mamlakat musiqiy manzarasi rang-barang bo'lib, u zamonaviy estrada, an'anaviy xalq musiqasi, neoklassik musiqa hamda "shashmakom" va "lazgi" kabi noyob janrlarni qamrab oladi.

O'zbek musiqasi chuqur tarixiy ildizlarga ega. Samarqand va Termiz shaharlarida olib borilgan arxeologik qazishmalarda zamonaviy o'zbek torli va puflama asboblariga o'xshagan cholg'u asboblari tasvirlangan freskalar topildi. Bu dalil mintaqada uzoq yillik musiqa an'alaridan dalolat beradi. Asrlar davomida o'zbek musiqasi o'ziga xosligi va janr xilma-xilligi bilan ajralib turadi.

XIX-XX asrlarda O'zbekiston Rossiya imperiyasi, keyinroq SSSR tarkibiga kirganidan so'ng mumtoz musiqa maktabi vujudga keldi. Bu yangi mumtoz musiqa an'anaviy Yevropa klassik asarlariga o'xshash bo'lsa-da, xalq naqshlari va an'anaviy o'zbek cholg'u asboblari uyg'unlashuvi orqali o'ziga xos sharqona nafislikni saqlab qoldi.

XX asr oxiriga kelib an'anaviy elementlarni zamonaviy uslublar bilan uyg'unlashtirgan o'zbek estradasi rivojlandi. Bu davrda ham ona o'zbek musiqa janrlarining qayta tiklanishi va ommalashishi, an'anaviy musiqaning zamonaviy ta'sirlar bilan bir qatorda rivojlanishini ta'minladi.

Asosiy musiqiy janrlar

Shashmakom: an'anaviy o'zbek musiqasining tamal toshini tashkil etuvchi klassik janr, xususan, Buxoroda.

Lazgi: Xorazm viloyatidan kelib chiqqan jonli va ifodali raqs va musiqa janri.

Musiqa ko'pincha mamlakatning tarixiy o'tmishi, madaniy boyligi va aholisining o'ziga xos mentalitetini aks ettiruvchi ko'zgu sifatida qaraladi. O'zbekistonda musiqa o'zining rang-barang madaniy merosi va xalqi hayotining mazmun-mohiyatini aks ettirishda muhim o'rin tutadi. U til va geografik to'siqlardan oshib, qalb ovozi universal tilni taklif qiladi.

PEDAGOGIKA

O'zbekistonning boy musiqiy merosi uning chegaralarida istiqomat qilayotgan turli millat vakillari tomonidan shakllangan. Vaqt o'tishi bilan bu xilma-xillik Sharqning kengroq musiqiy an'analariga mos keladigan taniqli ritmlar, templar va ramziy elementlarga ega bo'lgan o'ziga xos konsonans hosil qildi.

O'zbekiston musiqa landshafti juda ko'p cholg'u asboblari bilan ifodalangan bo'lib, bu ko'plab musiqa uslublarining rivojlanishiga hissa qo'shgan. Ushbu uslublar ko'pincha inson hayotidagi muhim voqealar bilan bog'liq, jumladan:

Ritual va oilaviy tadbirlar: to'ylar, dafn marosimlari va boshqa oilaviy marosimlar bilan bog'liq musiqa.

Bolalar qo'shiqlari: bolalar uchun maxsus kuylar va kuylar.

Taqvim qo'shiqlari: mavsumiy va taqvim voqealariga bog'langan musiqa.

Ish qo'shiqlari: har xil mehnat turlariga hamroh bo'lgan kuylar.

Uy qo'shiqlari: kundalik maishiy hayotni aks ettiruvchi musiqa.

Dialog qo'shiqlari: suhbat matnidan iborat qo'shiqlar.

Qo'shiq-raqs kompozitsiyalari: shu jumladan, kulgili va dinamik raqslar bilan birga bo'lgan "lapar" va "yalla".

Lirik va plangent qo'shiqlar: hissiy va ifodali ohanglar.

"Qo'shuk": Nazm tuzilishi va kichik ohangli diapazonli qo'shiqlar.

"Ashula": Keng ohangli diapazonga ega lirik motivlar.

Maqomning ahamiyati

O'zbek "maqom"i O'zbekistondagi eng mashhur musiqa turi bo'lib, jahon miqyosida muhim madaniy va ijodiy hodisa sifatida tan olingan. O'zbekiston madaniy merosining hal qiluvchi qismini tashkil etuvchi maqom musiqasi o'zining badiiy teranligi va ma'naviy aks sadosi bilan qadrlanadi. Har bir maqom 20-40 qismdan iborat bo'lib, janr chegaralari qat'iy belgilanmagan. Maqomning birlamchi komponentlari hissiyotlar, ritm va ifodali intonatsiyalar bo'lib, har bir ijroni o'ziga xos qiladi. "Maqomlar juda qadim zamonlarga borib taqaladigan milliy mahobatli san'at turkumi bo'lib, uning tarkibi Ushshoq, Rost, Navo, Buzrug, va hokazo 12 katta qadimiy ashula qismlarini o'z ichiga oladi".

Maqomda qo'llanilgan matnlar ko'pincha Navoiy, Jomiy, Hofiz kabi buyuk shoirlarning asarlari hamda qadimiy xalq she'riyatini o'z ichiga oladi. Maqom jahon hamjamiyati tomonidan jahon madaniy merosining muhim bo'lagi sifatida e'tirof etilgan bo'lib, O'zbekistonning o'rta asrlarda rivojlana boshlagan mumtoz vokal va cholg'u musiqasini ifodalaydi. O'zbek musiqasi o'zining boy rang-barangligi va chuqur madaniy ahamiyati bilan xalq o'ziga xosligining muhim jihati bo'lib qolmoqda. O'zbek musiqasi murakkab maqomlardan tortib, jo'shqin "lapar" va "yalla" raqslarigacha mamlakatning tarixiy-madaniy mohiyatini o'zida mujassam etgan, xalqning ruhiga bir nigoh baxsh etadi. O'zbekiston musiqasi o'zining umumbashariy tili orqali madaniy tafovutlarni birlashtiradi va jahon musiqa gobelenini boyitadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda o'zining boy tarixi va rang-barang janrlari bilan o'zbek musiqasi O'zbekiston madaniyatini anglashda kalit bo'lib xizmat qiladi. Shashmakomning qadimiy navlari orqalimi, lazgining jo'shqin ritmlari orqalimi yoki o'zbek estradasining zamonaviy zarbalari orqalimi xalq musiqasi o'ziga xos merosi va o'ziga xosligini saqlab, rivojlanishda davom etmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

5. Мирзиёев.Ш. "Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш-халқимиз маънавий олами юксалтиришнинг мустаҳкам пойдеворидир", Президент Ш. Мирзиёевнинг Ўзбекистон ижодкор зиёлилари билан бўлган учрашувида сўзлаган маърузаси). Халқ сўзи. 2017. Август.

6. Музыкальная фольклористика в Узбекистане (Первые записи). Ташкент.:1963–С.140.

7. Маннопов С. Навобахш оҳанглар.Т.:Ижод пресс. 2018.

8. Shokirov.T. Monografiya. O'zbek madaniyatini rivojlantirishda vorislik. Ijtimoiy- falsafiy tahlil (Musiqiy meros misolida) – Farg'ona. Klassik nashriyoti. 2024.